

korte mededelingen

Patrijs profiteert van foeragerende Groenlingen

's Morgens vroeg op 13 en 14 oktober 1989 was op een industrieterrein in het noorden van Eindhoven te zien hoe een zestal Patrijzen (*Perdix perdix*) foerageerden. Op het trottoir langs het plantsoen met rozen. De vogels pikten het valzaad op van *Rosa rugosa*. Het op de bodem vallen van het zaad was het gevolg van het foeraergedrag van een vijftiental Groenlingen (*Chloris chloris*). Het oppikken van dit type valzaad afkomstig van foeragerende Groenlingen is van verschillende soorten vogels bekend (zoals Ringmus *Passer montanus*) en Heggemus (*Prunella modularis*) maar over de Patrijs is zover ondergetekende bekend is nog geen melding gemaakt. De Patrijzen hebben zich op het industrieterrein, in lage dichtheid, tot nu toe kunnen handhaven omdat er nog kleine percelen met graanteelt aanwezig zijn. Overdag hebben deze vogels niet alleen last van het verkeer maar vooral van loslopende honden die hen onbedoeld opjagen.

■ Pierre Maréchal, postbus 1187, 5602 BD Eindhoven.

LITTERATUUR:

Maréchal, P.L.Th.A. (1988): Groenling (*Chloris chloris*). Ecoscript EEBV 12. 38N. Mondiaal Alternatief, Zandvoort.

Potts, G.R. (1986): The Partridge. London.

Jonge Fuut als gezinshulp

Sedert enkele jaren nestelt in een met recreatiewoningen omgeven haventje nabij de Langweerder Wielen een echtpaar Futen en brengt er zijn jongen groot. Dit jaar ging er aanvankelijk iets mis; het eerste broedsel mislukte geheel en het tweede leverde slechts één jong op. Uiteraard kreeg dit enige kind alle aandacht, waardoor het na enkele dagen de ouderlijke rug kon verlaten. Vanaf dat moment vertoonden de ouders weer hun bekende baltsgedrag, zij begonnen het nest op te knappen en startten het derde legsel. De ouder die niet broedde voerde het jong en kon deze taak uiteraard gemakkelijk aan. De jonge Fuut die als kool was gegroeid bleef steeds in de buurt van het nest en ging zich naar het voorbeeld van de ouders als een volwassene gedragen. Visjes vangen kon hij nog niet, maar hij bracht af en toe wel materiaal ter versteviging van het nest en assisteerde zelfs bij het broeden, waarbij hij ook de eieren vakkundig keerde.

Na ongeveer vijf weken, het was inmiddels begin augustus, verscheen in het haventje een trots futenechtpaar met niet minder dan vier kleintjes 'aan boord' en in hun kielzog het grote jong. Ik weet niet hoe de rollen in een futengezin verdeeld zijn, maar ik neem aan dat de vader meestal voor de visvangst zorgt, terwijl de moeder op de kleintjes past. Zij was dan zwaar beladen met het jonge spul, dat met hun gestreepte kopjes twee aan twee onder de vleugels uitpiepte.

Tijdens voerpauzes nam vader Fuut vanzelfsprekend ook een deel van de vracht over, maar af en toe had het grote jong ook een kleintje op zijn rug. Bovendien voerde het regelmatig veertjes aan de kleintjes, evenals kleine visjes die zijn vader in eerste instantie aan hem had gegeven. Dit gedrag ging door ook nadat de kleintjes de ouderlijke rug hadden verlaten. Totdat na een paar weken de moeder die op de kleintjes paste het grote jong af en toe begon weg te jagen. Wij vonden dat van haar een ondankbaar gedrag en zelig voor het jong, maar kennelijk zegt de natuur dat op zijn tijd ook een behulpzaam jonge Fuut, als hij voor zijn eigen kostje kan zorgen, het 'ouderlijk huis' moet verlaten.

Toen wij enkele weken na de vakantie terugkwamen, troffen wij alleen de ouders met hun inmiddels ook al groot geworden vier jongen aan. De jonge gezinshulp was verdwenen.

■ Mr. J.N. Waterbolk, Burgemeester Creutziaan 11, 6711 JJ Ede, 08380-13 040.

Theunis Piersma ontvangt Herman Klomp Prijs 1989

Te Ede werd op 16 december 1989 voor de tweede maal de Herman Klomp Prijs uitgereikt. Deze prijs wordt één maal in de drie jaar toegekend en is in 1985 ingesteld door de Nederlandse Ornithologische Unie, Sovon en Vogelbescherming. De jury bestond dit maal uit dr. J.H. van Balen, drs. L. Buurma, dr. H.J. Over, C.W.M. van Scharenburg (secretaris van de adviescommissie), dr. A.L. Spaans en drs. S. Woldhek. In 'Het Vogeljaar' 35 (1) : 41-42 schreven wij over de vorige uitreiking in 1986. De Herman Klomp Prijs 1989 is toegekend aan Theunis Piersma voor zijn publicatie 'Hink, stap of sprong? Reisbeperkingen van arctische steltlopers door voedselzoeken, vetopbouw en vliegsnelheid', welke in 1987 is verschenen in 'Limosa' 60 (4) : 184-194. De prijs bestaat uit een geldbedrag van f 2500,-, een oorkonde en een plastic in de vorm van een Kievit.

De bovenvermelde jury is van mening dat de publicatie een originele en inspirerende weergave is van de op dat moment aanwezige kennis over steltloperrek. Het artikel is helder, goed leesbaar geschreven en legt op een creatieve wijze verband tussen in allerlei gebieden verzamelde gegevens. Daardoor is de publicatie óók van groot belang voor de nationale en internationale vogelbescherming.

Met de toekenning van de prijs wil de jury ook zijn waardering uitspreken voor alle activiteiten van Theunis Piersma op het gebied van onderzoek en bescherming aan steltlopers, waarbij hij zich deed kennen als een creatief, veelzijdig en voor anderen stimulerend ornitholoog. De jury denkt daarbij onder andere aan het mede door zijn initiatief tot stand gekomen steltloperonderzoek in West-Afrika (Mauritanië) en zijn werk voor de Wader Study Group. Daarbij kwamen grootse projecten als het East Atlantic Flyway

Project en onderzoek naar de trekwegen van Kanoetstrandlopers aan de orde, maar ook meer simpele zaken als het maken van de zeer uitgebreide literatuuroverzichten voor het Wader Study Group Bulletin.

In de ogen van de jury is het werk van Theunis Piersma ook een voorbeeld van de manier waarop een amateur, begonnen met eenvoudige zaken als slaapplaatstellingen in Friesland en hoogwatertellingen op Ameland, zich tot een veelzijdig beroepsornitholoog kan ontwikkelen. De jury hoopt dat de toekenning van de Herman Klomp Prijs 1989 een stimulans zal zijn voor Theunis Piersma om met zijn werk door te gaan en dat dit werk jonge ornithologen bij hun verdere ontwikkeling zal inspireren.

Ongewone gierzwaluwtrek in begin juli 1989

Op 4, 5 en 6 juli 1989 trokken regelmatig Gierzwaluwen over Terschelling. Op 6 juli werd een tijd geteld aan de binnenduinrand ter hoogte van Hoorn. Tussen 9.30 en 10.00 uur vlogen er 34 stuks voorbij, meestal in groepjes van twee, maximaal acht stuks. Tussen 10.00 en 10.30 uur waren dat er 90 stuks; de grootste groepen bestonden nu uit 25, 13 en 12 exemplaren (twintig groepen totaal). Tussen 10.30 en 11.00 uur ten slotte trokken er 38 stuks langs in drie groepen. Het merkwaardige was dat alle Gierzwaluwen tegen de wind in in oostelijke richting vlogen. De temperatuur was deze dagen zo'n 24 à 27 graden, de lucht was onbewolkt, de wind op 4 en 5 juli krachtig (5 à 6 Bft), oostnoordoost, en op 6 juli matig, nog steeds uit de zelfde richting.

Mijn vakantie was over, hoe het verder gegaan is weet ik niet. Maar tussen Vlieland en Terschelling zag ik vanaf de boot vier groepjes de oversteek wagen, in totaal negen stuks. Tussen Vlieland en Harlingen zag ik geen Gierzwaluwen meer. Tussen Harlingen en de kop van de Afsluitdijk ook geen enkel exemplaar, maar op de circa 30 km lange Afsluitdijk kwamen wij in zo'n twintig minuten vijftig stuks tegen in overwegend kleine groepjes. De eerste (5?) kilometers in de Wieringermeerpolder weer niets, maar daarna tot Mid-denmeer ongeveer vijftig stuks.

Vandaar tot aan Amsterdam niets meer.

De vraag is natuurlijk: wat beweegt Gierzwaluwen om begin juli naar het oosten te trekken? Voor alle duidelijkheid: er was voorafgaand aan deze periode geen periode van slecht weer geweest in de verre omgeving, die daartoe aanleiding zou kunnen geven. Volgens informatie van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI) was het weer van 20-30 juni 1989 boven de Britse eilanden, en met name boven Schotland ongunstig voor insektenetende vogels: koel, soms zelfs koud en nat. De eerste dagen van juli knapte het weer daar echter snel op. Wat meer extreme weersomstandigheden als langdurige regen, koude en onweersbuien traden in de eerste dagen van juli alleen op in de Alpen en Noord-Italië. Wie kan hier opheldering verschaffen?

■ S.G. Hovenkamp, Rembrandtlaan 35, 1213 BE Hilversum.

Vroege wegtrek van Gierzwaluwen in 1989

Mijn ervaring is dat in 1989 de Gierzwaluwen in Baarn al op 6 juli vertrokken waren. In die zelfde tijd waren ze ook in Hilversum niet meer boven de broedplaatsen te zien. Voor het vertrek waren de aantallen niet veel groter dan het aantal dat ik telde bij aankomst en tijdens de broedtijd. Ik vrees dat er dit jaar (in onze omgeving althans) nauwelijks jongen zijn grootgekomen. Mogelijk konden de vogels daardoor ook al zo vroeg vertrekken en zijn de weersomstandigheden van de afgelopen zomer daar mede verantwoordelijk voor. Misschien zijn de door de heer Hovenkamp waargenomen trekbewegingen daar ook wel aan te wijzen?

■ Jaap Taapken, Bilderdijklaan 25, 3743 HR Baarn.

Hoge Britse onderscheiding voor door Nederlanders gemaakt vogelboek.

Het boek 'Owls of the Northern Hemisphere' van de auteur prof. dr. Karel H. Voous en de bekende illustrator Ad Cameron is in een door het toonaangevende Engelse tijdschrift British Birds georganiseerde verkiezing uitgeroepen tot 'Best Bird Book of the Year'. Dat is in een land waar jaarlijks vele uitstekende vogelboeken verschijnen geen geringe prestatie voor buitenlanders. Wij vinden het dan ook passend om op deze plaats een welgemeende felicitatie uit te spreken aan het adres van de beide auteurs van het boek.

Heimans en Thijssebibliotheek en -archief

Een heuglijk feit! De Stichting Heimans en Thijssebibliotheek en -archief bestaat 12½ jaar.

Wist u dat er een Heimans en Thijssebibliotheek en -archief bestond? De Heimans en Thijssebibliotheek en -archief is een unieke collectie boeken, tijdschriften, tekeningen, foto's, brieven en geluidopnamen op het gebied van natuureducatie, veldbiologie en natuurbescherming in Nederland.

De meeste Nederlanders kennen de namen van Heimans en Thijsse wel. E. Heimans en Jac.P. Thijsse waren twee Amsterdamse onderwijzers die aan het einde van de vorige eeuw in Nederland in korte tijd een geweldige opbloei te weeg brachten in de belangstelling voor de natuur en de natuurstudie. Zij deden dat in een tijd dat nog vrijwel niemand belangstelling voor deze zaken had.

In het 'Thijssejaar' 1965, het jaar waarin herdacht werd dat honderd jaar daarvoor dr. Jac.P. Thijsse geboren was, begon een enthousiaste onderwijzer met het verzamelen van materiaal van en over Thijsse. De collectie breidde zich snel uit, want al spoedig beperkte hij zich niet alleen tot Thijsse, maar nam hij ook het werk van Heimans, hun tijdgenoten en navolgers in zijn verzameling op. Met het groeien van de collectie groeide het enthousiasme, want het werk van deze natuurliefhebbers en natuurbeschermers bleek nog steeds buitengewoon aantrekkelijk en actueel.

Om het bezit veilig te stellen, uit te breiden en toegankelijk te maken werd op 1 april 1977 de Stichting Heimans en Thijssebibliotheek en -archief opgericht. In het bestuur van de Stichting zitten vertegenwoordigers van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Stichting Thijsse's Hof, Stichting Heimans en Thijssefondsen en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

Nu 12½ jaar later heeft de collectie van de Heimans en Thijssebibliotheek en -archief zich aanzienlijk uitgebreid, dank zij schenkingen van particulieren en financiële steun van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie en het Prins Bernhardfonds. De beheerders willen juist nu wijzen op het unieke karakter van deze natuurhistorische documentatie. Het is voor natuurliefhebbers nuttig om te weten dat er een veilige plaats is waar hun boeken en archiefmateriaal bewaard kunnen worden, zodat deze niet voor het nageslacht verloren gaan.

Inlichtingen over de stichting en over het raadplegen van de collectie zijn verkrijgbaar bij het Secretariaat van de Stichting: per adres Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, Plantage Middenlaan 41, 1018 DC Amsterdam, (020-228 115), of bij de voorzitter van de stichting de heer J. Zwier (08340-26 789) of de bibliothecaresse mevrouw M. Coesël (02942-1734).

Slechtvalk herstelt zich in Duitsland

In 1988 zijn in Duitsland (BRD en DDR) minstens 190 paren van de Slechtvalk vastgesteld, waarvan minstens 270 jongen goed uitvlogen. Alleen in Baden-Württemberg leven thans weer ongeveer 130 paren. Voor het eerst sinds 1969 zijn er ook weer broedgevallen op gebouwen vastgesteld (onder andere op een kerk en aan twee bruggen over autosnelwegen). In Baden-Württemberg werden in totaal van de 110 legfels er 51 in natuurlijke horsten vastgesteld en 59 in drooggemaakte natuur- of kunsthorsten. In het hogergelegen Schwarzwald was het relatief aantal jongen dat uitvloog uit de kunsthorsten dubbel zo hoog als van de natuurlijke horsten. Dit is een duidelijk bewijs voor de goede kwaliteit van de horsten die door de leden van de Arbeitsgemeinschaft Wanderfalkenschutz (AGW) werden gebouwd.

Voor de bewaking van bewoonde horsten van de Slechtvalk worden jaarlijks helpers gevraagd die minimaal een week (óók bij slechte weersomstandigheden) horsten dag en nacht in het oog willen houden. Gewoonlijk in de periode van 1 maart tot 1 juni.

Voor de bewaking in de Pfalz zoekt de Deutsche Bund für Vogelschutz-Rheinland Pfalz nog helpers. Men kan zich melden bij Herrn Günther Becht, Hauptstraße 89, 6741 Winden/Pfalz, BDR (0)6349-6725.

Voor de bewaking in Nedersachsen kan men zich schriftelijk melden bij de Projektgruppe Wanderfalkenschutz Nedersachsen, c/o Herrn Jens-Uwe Heins, Leinestraße 6, 3400 Göttingen, BDR.

Voor de bewaking in Baden-Württemberg zoekt de Arbeitsgemeinschaft Wanderfalkenschutz im

DBV betrouwbare bewakers. Men kan zich daarvoor melden bij Herrn Karlfried Hepp, Lindenstraße 18, 7530 Pforzheim, BDR (0)7231-186 485.

Deze bewakersdiensten worden echter niet gehonoreerd. In Noordwest-Duitsland worden ook voor verschillende gebieden mannelijke en vrouwelijke vrijwilligers gevraagd door diverse instanties. Nadere gegevens kunnen bij de redactie worden aangevraagd.

Voorkom doodvliegen van vogels tegen glasruiten

Het aantal vogels dat zich doodvliegt tegen glazen ruiten (windschermen, doorzonkamers, wanden, glazen verbindingsgangen, grote kamerruiten) is vermoedelijk veel groter dan wij gewoonlijk denken (zie ook 'Het Vogeljaar' 37 (5): 227). Daarbij komt nog dat zich ook vaak zeldzame vogelsoorten doodvliegen, hetgeen extra valt te betreuren. Tegen dit doodvliegen kan iedereen doeltreffende maatregelen nemen. De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) en Vogelbescherming verkopen voor dit doel speciale zelfklevende stootvogelmotieven. Door deze figuren op de glazen ruiten te plakken maakt men het onzichtbare opstakel voor de vogels zichtbaar. Ze zien door de opgeplakte figuren de glazen wand en kunnen veelal tijdig van vliegrichting veranderen. Voor één vierkante meter oppervlakte glas hebt u twee figuren nodig. Er zijn zwarte figuren welke het beste uitkomen tegen een licht achtergrond en witte figuren die vooral tegen een donkere achtergrond afsteken. De stickers worden per drie stuks (wit of zwart) op een vel verkocht voor f 3,50 per vel (exclusief f 1,50 verzendkosten). Vanaf twee vellen bedragen de verzendkosten echter f 3,50 per zending. Ze kunnen besteld worden bij de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging), Veldwinkel, Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, 030-314 797 (tijdens kantooruren), gironummer 3 458 335 of bij Vogelbescherming, Zeist, giro 1 882 523. Bij een overmaking gelieve u te vermelden 'raamstickers', waarbij niet vergeten moet worden te vermelden hoeveel witte en/of zwarte vellen gewenst worden.

Wadden Sea Newsletter

Deze 'nieuwsbrief' is een trilateraal periodiek dat informatie verstrekt over wetenschappelijk onderzoek, beheer en politiek over het Waddengebied van Denemarken, de Bondsrepubliek en Nederland. Inmiddels zijn thans in 1989 twee nummers verschenen. In de redactie zijn opgenomen de Nederlanders Michel Binsbergen, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, postbus 59, 1790 AB Den Burg, Texel en Karel Essink, Rijkswaterstaat, Dienst Getijdewateren, postbus 207, 9750 AE Haren.

Redactieadres: Editor Wadden Sea Newsletter, Common Secretariat for the Cooperation on the Protection of the Wadden Sea, (kortweg: Common Wadden Sea Secretariat), Virchowstraße 1, D-2940 Wilhelmshaven, BRD.

Gevraagd

'De Nederlandsche Vogels' van Eykman, deel 3 (of losse caterns daarvan). E.G.B. Polak, Slangenburgstraat 41, 4834 KW Breda, 076-655 972.

Themanummer over de Nachtzwaluw

Langs deze onpersoonlijke weg danken wij velen voor de blijk van waardering die wij mochten ontvangen voor ons themanummer over de Nachtzwaluw dat afgelopen december is verschenen. Wij hopen dat dit nummer dan ook ten goede zal komen aan het behoud van de Nachtzwaluw. Bovendien hopen wij dat onze lezers nieuwe serieuze abonnees zullen aanbrengen om ons werk te kunnen voortzetten. Een blijk van sympathie voor ons tijdschrift kunt u het beste laten blijken door een of meer abonnees te werven.

Bovengenoemd themanummer is verkrijgbaar (zolang de voorraad strekt) doorvervoermaking van f 12,50 (inclusief portokosten) op gironummer 964 472 ten name van Het Vogeljaar, Delft, onder vermelding van 'nachtzwaluwnummer'.

Oprichting Stichting Platform Stadsecologie

Stad en natuur worden vaak als twee verschillende werelden beschouwd die vijandig tegenover elkaar staan. Onder druk van de huidige milieuproblemen dient deze opvatting echter te worden herzien. De stedelijke cultuur is ontstaan door ingrijpen in de natuur. Daarmee zijn wij in het stedelijk gebied echter niet onafhankelijk geworden van klimaat, bodem en waterhuishouding, en evenmin van kringlopen en voedselketens. Dit inzicht wordt inmiddels door schade en schande opnieuw ontdekt.

Tot nu toe wordt ecologie te veel gezien als remmende factor, als een blok aan het been van de stedelijke ontwikkeling. Er dient juist gestreefd te worden naar een stimulerende rol: ecologische inzichten als inspiratiebron voor vorm en inhoud van de toekomst van de stad. Met een beetje meer groen in de stad en met incidentele schoonmaakoperaties komen wij de problemen niet te boven.

Planning en beheer van ons leefmilieu moet worden gericht op preventie in plaats van genezing. Omdat veel problemen van ecologische aard zijn, kunnen oplossingen alleen met behulp van ecologische inzichten worden gevonden.

Nu dit besef langzaam maar zeker begint door te dringen, worden wij echter geconfronteerd met de grote afstand tussen de resultaten van ecologisch onderzoek enerzijds en de dagelijkse praktijk van ontwikkeling en beheer van stedelijke gebieden anderzijds. Bij het opstellen van milieubeleidsplannen, groenstructuurplannen en beheersplannen wordt te weinig gebruik gemaakt van ecologische inzichten. De basiskennis is versnipperd en vaak moeilijk toegankelijk. Vaak ontbreekt deze kennis zelfs geheel, omdat ecologen de stad nog te weinig als onderzoeksterrein kiezen. Bij de ontwikkeling van de stadsecologie hebben onderzoekers, planologen en beheerders elkaar hard nodig.

Op dit moment ontbreekt echter een organisatie die dit contact kan coördineren en stimuleren. Met dit oogmerk hebben een aantal personen en organisaties met verschillende achtergronden het initiatief genomen tot de oprichting van het Platform Stadsecologie.

Het Platform stelt zich ten doel:

- het bevorderen van de toepassing van ecologische inzichten bij planning en beheer van het stedelijk gebied

- het stimuleren van een verdere ontwikkeling van de stadsecologie als wetenschap.

Het Platform wil dit bereiken door:

- het organiseren van workshops en symposia

- het instellen van werkgroepen

- het verzorgen van publicaties

- het in kaart brengen en op elkaar afstemmen van vraag en aanbod in onderzoek en praktijk
- het verbeteren van de toegankelijkheid van gegevens

- het stimuleren van de realisatie van voorbeeldprojecten.

Als aanzet hiertoe is het Platform inmiddels gestart met de organisatie van een medio 1990 te houden meerdaags congres, waarop noodzaak van en mogelijkheden voor stadsecologie nader zullen worden verkend en ingevuld.

Binnen het Platform Stadsecologie nemen de werkgroepen een centrale plaats in.

Momenteel staan de volgende thema's in de belangstelling:

- stadsecologie en modelvorming ('de stad als ecosysteem')

- stadsecologie en stadsontwikkeling (milieubeleidsplannen en structuurplannen)

- de relatie tussen milieueducatie en milieubeleid

- stadsecologie en geautomatiseerde planning van beheer en onderhoud

- ecologische deelproblemen: stadswater, stadsbomen, gebruiksgroen, ziekten en plagen.

Personen en instellingen met belangstelling voor het Platform kunnen zich in verbinding stellen met het Secretariaat Platform Stadsecologie, per adres NIROV, postbus 30.833, 2500 GV Den Haag, 070 - 3 469 652. Bezoekadres Mauritskade 21, 2514 HD Den Haag. Men ontvangt dan informatie over de stichting en men wordt op de hoogte gehouden van de verdere ontwikkelingen.

Foeragerend Bokje binnen handbereik

Op 11 november 1989 bezochten wij de observatiehut 'De Kluut' aan de Knardijk, waar ook enkele vogelfotografen aanwezig waren. Op enkele meters van de kijksleuven bleek een nauwelijks zichtbaar Bokje in dekking te zitten. Rond 16.00 uur bewoog deze kleine snip zich voedselzoekend op de slijkjes rond de observatiehut, waarbij het foerageergedrag prachtig kon worden waargenomen. De uiteinden van de lange snavel gingen open en dicht, terwijl minuscule organismen werden bemachtigd. Merkwaardig was de cadans, die het voedselzoeken begeleidde, want het Bokje zakte aanhoudend en ritmisch door de poten, het kleine vogellijf wiegde zonder pauze op en neer. Dit gedrag was voor ons een raadsel, maar vermoedelijk komt dit enigszins overeen met het trappelen van Kokmeeuwen en Kieviten, die door het trappelen bodemorganismen in beweging en naar de oppervlakte brengen. Zou het kunnen zijn, dat deze 'verende beweging' een luchtstroom veroorzaakt, die mugjes en vliegjes in beweging brengt en beter zichtbaar maakt? In een kwartier werd nauwelijks een meter afgelegd, iedere centimeter slijk werd afgetast. In

Zuidwest-Nederland wordt het Bokje ook wel Do-
verik genoemd en wellicht niet zonder reden.
Een dichtknallende deur van de hut en het geklik
van de camera's brachten het Bokje niet van de
wijs. En toch moesten die vogelfotografen met
hoofd, armen en camera door de kijksleuven
naar buiten leunen om een beeldvullend plaatje
te kunnen schieten. Al met al een bijzondere er-
varing in het herfstige zonlicht, dat de roomkleu-
rige rugstrepen van deze schaarse doortrekker
in een gouden gloed zette. Heeft iemand overig-
ens een verklaring voor dit opvallende foera-
geergedrag?

■ M. & B. Kamp, Burgemeester Hogguerstraat 271,
1064 CP Amsterdam.

Zie ook 'Gelders Landschap' 11 (4) : 28 waarin Gerrit de
Graaff beschrijft hoe hij op de zelfde plek op 27 oktober
1989 een Bokje van dichtbij kon waarnemen en fotogra-
feren.

Voorzitter Jachtraad

De minister van Landbouw en Visserij heeft als
voorzitter van de Jachtraad herbenoemd dr. mr.
L.G.C.A.M. Schneider, (62 jaar), burgemeester
van Roosendaal en Nispen.

De Jachtraad adviseert de minister van Land-
bouw en Visserij over de uitvoering van de Jacht-
wet. De leden van de Jachtraad worden be-
noemd door organisaties op het gebied van
landbouw, bosbouw, natuurbescherming, jacht
en het eendenkooibedrijf.

De benoeming van de heer Schneider geldt voor
de periode van 1 oktober 1989 tot en met 30 sep-
tember 1992.

Huiszwaluwen in Parijs

In Parijs werd in 1929 boven op het bekende wa-
renhuis La Samaritaine een panoramaronde
gebouwd, vanwaar men een mooi uitzicht heeft
over een groot deel van de stad. Rondom zijn op
de balustrade in email de belangrijke bouwwer-
ken in beeld gebracht: Notre Dame, Louvre, Ho-
tel de Ville, Dôme des Invalides, Madeleine, St.
Eustache, Sacré Coeur, Palais du Luxembourg
en vele andere, maar niet Centre Pompidou,
Tour Montparnasse en de Géode, want die
bestonden in genoemd jaar nog niet. Weinig toe-
risten die Parijs bezoeken, weten van het
bestaan van het uitzichtpunt en zo kan het ge-
beuren dat wij in september 1989, veertig jaar
nadat wij voor het eerst de stad bezochten, ver-
rast om ons heen kijken over het panorama dat
in het licht van de lage avondzon op zijn mooist
is.

Van hieruit zijn plotseling de eerste Huiszwalu-
wen te zien. Een stuk of zes vliegen heen en
weer boven de Seine en de aangrenzende bou-
levards. Later wordt, beneden gekomen, vanaf
de Pont-Neuf het waarnemen voortgezet. soms
duiken enige zwaluwen onder de brug door en
een paar vogels hebben speciale belangstelling
voor de gevel van een huis op het île de la Cité
tegenover het standbeeld van Hendrik IV. Daar
blijken onder een stenen, uitstekende lijst, in
nessen, twee nesten te zijn, met in één ervan
nog jongen die regelmatig gevoerd worden. Om
kwart voor acht gaat de zon onder en rond die

tijd vliegen er minstens 25 Huiszwaluwen in de
omgeving rond. Ik zoek nog verder naar nesten,
maar slaag er niet in deze te vinden. Het blijkt
niet de enige broedplaats te zijn. Twee dagen la-
ter worden er enige tientallen Huiszwaluwen ge-
zien tussen Louvre en Place de la Concorde.
Verscheidene vliegen rond bij de bomen van de
Tuilerieën en soms even bij de Arc du Carrousel
en tot dicht bij het Louvre. Aan de andere kant
van de Tuilerieën zijn er rond de Orangerie zeker
een tiental. Voor de jongens en mannen die daar
afwachting staan en rondlopen, moet ik met
mijn verrekijker misschien een storende figuur
zijn geweest.

Een derde lokatie is het Forum des Halles het ge-
bied waar vroeger de Hallen stonden. Boven dit
complex van moderne bouwsels, plantsoenen
en pleinen vliegen vier Huiszwaluwen rond, die
af en toe een naburige straat invliegen. Nesten
zie ik daar niet.

Wat zijn voor de Huiszwaluw de mogelijkheden
in een wereldstad? Van groot belang is zonder
twijfel de aanwezigheid van water: de Seine, de
vijvers met fontein in de Tuilerieën en op het
Forum des Halles. Bouwmateriaal voor nesten
moet te vinden zijn in het parkje op de westpunt
van het île de la Cité en in bloemperken van de
andere lokaties. Geschikte nestplaatsen zijn er
in overvloed. Aan grote gebouwen zouden zeer
veel nesten een plaats kunnen vinden. Maar het
voorkomen in Parijs zal zich waarschijnlijk beper-
ken tot een aantal verspreide kleine vestigingen.
Mogelijk zijn die al door Parijse ornithologen
geïventariseerd.

■ Jules Philippona, Noordermeent 29, 8317 AA Krag-
genburg.

Kraaien en Eksters

Als amateurbioloog zwerf ik al jaren door Europa
al dan niet samen met natuurvrienden, (was in
1936 reeds lid van de Nederlandse Jeugdbond
voor Natuurstudie). Vanzelfsprekend zie je veel
interessante dingen. Anderen zien dat óók en
dat lees je dan in de verschillende tijdschriften of
zie je in natuurfilms. Heel veel van die waarne-
mingen komen overeen met mijn bevindingen.
Maar wat ik onlangs zag, las ik nooit in onze na-
tuurtijdschriften of zag ik in een natuurfilm.

Op 16 november 1989 kwam er een Ekster de
tuin invliegen met een volwassen nog levende
Heggemus in zijn snavel. Hij streek neer tussen
de tijmplanten, doodde de Heggemus vakkundig
en vrat die praktisch geheel op. Bij de komst van
een tweede Ekster vloog hij met de resten in zijn
snavel weg.

Enkele dagen later, op 19 november 1989, zag ik
in Waal en Burg op Texel onder andere een
groepje van zes rustende Watersnippen. Er kwa-
men drie Zwarte Kraaien aanvliegen, die op on-
geveer 5 meter afstand van de Watersnippen
landden. Eén kraai wandelde vervolgens naar
de rustende snippen, pikt de meest buitenste in
z'n kop en vliegt met de inmiddels kennelijk do-
de snip naar de twee andere kraaien en geza-
menlijk wordt de snip, onder veel gekrakeel, ge-
consumeerd. De resterende Watersnippen be-
wogen zich niet. Een herhaling kwam er echter
niet, want er streken enkele honderden Smien-

ten vlak bij de kraaien neer waardoor ze wegvlogen. Alles speelde zich 's morgens af tussen 8.30 en 9.00 uur. Dat een Slechtvalk zoiets doet zag ik een uur later in het Wagejot op Texel, maar dat is niet nieuw! Maar kraaien en Eksters?

Wie zoiets ook wel eens gezien heeft, gelieve dat aan de redactie te melden.

■ H.P. Houwing, Rozendijk 21, 1791 PD Den Burg, Texel.

Zwarte Kraaien en Eksters zijn alleseters en leven graag van aas. Zo op het eerste gezicht lijkt het bericht van de heer Houwing heel uitzonderlijk. Toch verwondert het mij dat in de literatuur veel auteurs predatie vermelden, terwijl daarbij vaak de predator alleen bij de dode prooi is aangetroffen. Dat wil zeggen dat er vaak geen sprake is geweest van predatie, maar van aas eten. In dit geval, zoals wij vaak waarnamen kan het zijn dat de Heggemus als verkeersslachtoffer of slachtoffer van het vliegen tegen een ruit of misschien ziek was en gemakkelijk gepakt kon worden. Ook Watersnippen zijn wel eens niet helemaal gezond meer en een aangeschoten Watersnip is ook gauw het slachtoffer van een predator. Wij moeten er goed rekening mee houden dat van de meeste middelgrote vogelsoorten na de broedtijd 50 tot soms wel 80% het volgende voorjaar niet haalt. En wat vinden wij daarvan terug? Niet erg veel. J.T.

Wending in de ganzenshade-problematiek?

Uit een tot dusver nog niet gepubliceerd onderzoek uit de VS blijkt dat de Canadese Gans (*Branta canadensis*) positief reageert op met een afweermiddel behandeld grasland. Overal op de wereld waar ganzen concentraties vormen kunnen grote problemen ontstaan met de lokale of regionale landbouw. Een zekere vorm van jachtdruk wordt dan doorgaans gepropageerd als methode om de 'schade' in te perken. Bovendien leidt het toestaan van de jacht tevens tot een zekere genoegdoening bij de betrokkenen. Natuurbeschermers en anti-jachtorganisaties zijn er tot nu toe niet in geslaagd voldoende effectieve of haalbare alternatieven aan te dragen.

Een aantal onderzoekers in de VS hebben een proef genomen met de smaakstof Dimethyl anthranilaat (DMA). Het bleek dat de ganzen, maar ook Wilde Eenden (*Anas platyrhynchos*), reageerden op het met smaakstof behandelde onderzoeksgebied. De reactie bestond uit: sterk verminderde begrazing, opvallende daling van de mest op het betrokken perceel. De vogels leerden kennelijk het behandelde gebied voor te mijden voedselopname.

In de regel zitten aan toepassing van zogenaamde repellents veel 'haken en ogen'. Gezien de bemoedigende resultaten lijkt verdergaand onderzoek, zeker voor de Nederlandse situatie, zinvol te zijn.

■ Pierre Maréchal, postbus 1187, 5602 BD Eindhoven.

Kritische vogelfokkers in België zonden vogelringen terug

In België is sinds een aantal jaren een organisatie van vogelhouders Kweekgroepen Europese Vogels (KEV) actief die zich bezighoudt met het

fokken van inheemse vogelsoorten.

In het kader van de jaarlijkse 'herbevoorrading' worden door het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap open ringen beschikbaar gesteld om daarmee jaarlijks een beperkt aantal gevangen vogels te legaliseren. De genoemde organisatie keert zich tegen deze gang van zaken en is van mening dat er reeds lang voldoende vogels in gevangenschap aanwezig zijn om een geschikte basis voor avicultuur te kunnen vormen. De KEV-organisatie wenst niet betrokken te raken bij het voortduren van gelegaliseerde en illegale vogelvangsten. Daarom hebben zij onlangs de 'ongevraagde' toezending van open ringen voor het seizoen 1989 aan het desbetreffende ministerie retour gezonden. Zowel het bestaan van deze organisatie alsmede het feit dat zij aantoonde dat 'herbevoorrading' van vogels door vogelvangsten uit de natuur onnodig en ongewenst is vormt een belangrijke ontwikkeling op vogelbeschermingsgebied. Zij stelt daarmee niet alleen de eisen van vinkeniers om steeds opnieuw vogels te mogen vangen ter discussie maar ook het traditioneel handelen van het genoemde ministerie. Het is van groot belang dat deze ontwikkeling op de voet wordt gevolgd.

Nadere informatie: Kweekgroepen Europese Vogels, per adres Boelehoef 17, 3580 Neerpelt, België.

■ Pierre Maréchal, postbus 1187, 5602 BD Eindhoven.

Het fenomeen eierzoecken in een maatschappelijk kader

Juist in deze tijd van grote milieudreigingen in alle machtsblokken en in vele landen, vindt er in vrijwel alle maatschappelijke geleidingen een herbezinning plaats op het juiste antwoord. Ecologie en economie strijden om voorrang, in individu en mondiale samenleving. Oude strategieën en uitgangspunten hebben niet geleid tot het doel van milieubehoud. Kernvragen zijn: wat zijn de drijfveren voor milieubewust denken en doen, en wat zijn wegen tot mobiliseren?

De wereldomvattende natuurbeschermingsorganisatie International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) te Genève formuleert in 1980 haar belangwekkende World Conservation Strategy (WCS) en introduceert het begrip 'wise use': gebruik de natuur en natuurlijke hulpbronnen, maar laat de populaties en de grote kringlopen in stand; bevorder de 'environmental awareness' en ontwikkel beschermende maatregelen. (IUCN, WCS 1980)

De Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten (BFVW) is de provinciaal overkoepelende natuurbeschermingsorganisatie van 120 plaatselijke 'Fugelwachten' - de eerste - lijnnatuurbescherming - met in totaal 21.000 leden. In toetsing aan de IUCN-vorm, die onontkoombaar van steeds groter gewicht zal worden, vindt de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten een belangrijk houvast in ethisch-filosofische zin voor de verdediging van het fenomeen eierzoecken. Weidevogelbiologen bevestigen het neutrale effect van het eierzoecken op de Kievitenpopulatie en erkennen de waarde van de nazorg (Rijksinstituut voor Natuurbeheer Leersum, Centrum

Landbouw en Milieu Leiden, afdeling Milieubiologie). Deze nazorg strekt zich ook uit over meer kwetsbare soorten. Ze wordt uitgevoerd door 3200 vrijwilligers (1988), vrijwel allen eierzoukers: een vorm van ongesubsidieerd en geprivatiseerd weidevogelbeheer. Landelijk vinden indeeën en praktijk navolging, onder andere door de snelgroeierende Vereniging van Weidevogelbeheerders te Houten.

Het belang van de maatschappelijke functie stijgt ver uit boven kritiek op vormaspecten (De Telegraaf, 13 februari 1988), die ondervangen kan worden met een goede wettelijk regeling. De Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten wordt in haar visie met betrekking tot de relatie eierzouken-natuurbescherming gesteund door de unanieme Provinciale Staten, de drie standsorganisaties en de Friese natuurbeschermende vereniging It Fryske Gea. Ook de politici, die kennis namen van achtergronden en werkwijze van de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten erkennen de maatschappelijke waarden (Leeuwarder Courant, 7 mei 1988).

De Nederlandse overheid verdedigt op deze gronden met succes het kievitseierenzoeken voor het Europese Hof, waar naleving van de Vogelrichtlijn wordt getoetst (Rapport ter terechtzitting, R 236/85, bladzijde 14, oktober 1987).

Mobilisatie van alle positieve krachten in de strijd tegen milieubedrijf en onverschilligheid is van het allergegrootste belang. In die strijd ziet de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten de eierzouker als medestrijder, niet als vijand. Het eierzouken als een inspiratiebron voor een maatschappelijke tegenkoppeling met grote potenties, manifest in nazorg en veelsoortige andere activiteiten binnen en buiten de kaders van de 'Fugelwacht'. Het is de uitdaging voor de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten de emotionele betrokkenheid bij 'het veld' in positieve zin te blijven benutten in vormen van weidevogelbeheer en milieubehoud.

De Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten betreurt in hoge mate de ongenueanceerde afwijzende opstelling van Vogelbescherming te Zeist ten aanzien van het fenomeen eierzouken. Onze landelijke zustervereniging stelt zich daarbij in het gezelschap van de betrokken partijen - politiek, boerenorganisaties en natuurbescherming - nogal geïsoleerd op. Internationaal is de erkenning en waardering vanuit 'Brussel' en de ICBP veel groter.

Het standpunt van 'Zeist', dat het eierzouken gezien moet worden als een niet meer, of nog niet te tolereren milieubedreigend gebruik uit vroeger tijden, staat met onze opvattingen op zeer gespannen voet. Milieubehoud wordt meer en meer een zaak van het behouden van 'incentives'. De uitdaging voor de politiek is, kaders te creëren, waarin waardevolle normen van integratie mens-natuur behouden kunnen worden (W.T. de Groot, Studium Generale 'Mens en/of Natuur' Leiden, oktober 1988).

In het kader van de voorbereiding van de Flora-en Faunawet geeft de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten met nadruk de 'wise use'-norm in overweging als criterium bij de beoorde-

ling van functie en aanvaardbaarheid van onder andere het fenomeen eierzouken.

De Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten vraagt om een sluitingsdatum van 13 april (Memorie van Toelichting, bladzijde 45, wetsartikels 66,1 tot en met 4).

Provinciaal wordt de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten in deze opstelling gesteund in bovengenoemde breedte.

Verdere beperking in Friesland, zoals in het onderwerp van wet voorgesteld, zal het bestaande, door betrokken partijen als redelijk ervaren evenwicht tussen exploitatie en bescherming, tussen lust en last, in ongewenste mate verstoren. De Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten zou het betreuren, als in de rest van ons land het eierzouken totaal zou worden verboden, daarmee het laatste restje van deze waardevolle drijfveer voor 'environmental awareness' uitdovend en het inspirerende initiatief van de Vereniging voor Weidevogelbeheerders vernietigend.

november 1989

■ Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten (BFVW), namens het secretariaat: S. Roodbergen (lid hoofdbestuur), F. Kuipersstraat 15, 8491 DE Akkrum.

Lepelaarplassen voor uitdrogen behoed

De Cultuurtechnische afdeling, sectie Civieltechnische werken (Ctw) heeft in het natuurgebied Lepelaarplassen, nabij De Blocq van Kuffeler, een aantal werkzaamheden uitgevoerd. In het kader van waterbeheersingsmaatregelen zijn drie watergangen met oeveraanpassingen en stuwen gemaakt en enkele kilometers lang plastic foliescherm ingegraven. Dat moet er voor zorgen dat het gebied niet uitdroogt en als waardevol moeras behouden blijft. Wellicht, indien nodig, zullen te zijner tijd de hele Lepelaarplassen op deze manier worden ingepakt.

Hulp aan Huiszwaluwen in Biervliet

Tijdens een bezoek aan de huiszwaluwenkolonie begin augustus 1989, bij de familie Gielleit aan de Wittestraat 2 te Biervliet, waar wij mede met het advies van Het Vogeljaar een oude goot aan de schuur vervangen hebben om de Huiszwaluwen daar trachten te behouden, konden wij onze ogen bijna niet geloven. Wat een massa Huiszwaluwen vlogen er rond de schuur! Het leek wel een bijennest, maar een waar Huiszwaluwen in- en uitvlogen. Wat was dat een prachtig gezicht en wat een nesten, zelfs de kunstnesten waren bewoond. Bij het tellen van de nesten kwamen wij voor 1989 tot een aantal van 181 nesten. Vorig jaar (1988) waren dat er 153 nesten. Een toename dus met maar liefst 18%. Deze kolonie, die in 1985, 91 nesten telde, is dus in vier jaar tijds twee maal zo groot geworden en dat terwijl de Huiszwaluw in andere delen van ons land afneemt. Dit succes heeft onze stoutste verwachtingen overtroffen. Wij zijn erg blij met dit prachtige resultaat, dat wij mede aan de hulp en de adviezen van Het Vogeljaar te danken hebben. Over het aanbrengen van bekleding om de dakgoot schreef Sjaak Herman in 'Het Vogeljaar' 37 (3) : 134 (1989).

■ Lucien Boerjan, Tragelsingel 20, 4501 EE Oostburg, 01170-3678.

Eerste Brilsterne (*Sterna anaethetus*) in Nederland en België

De ontdekking van een Brilsterne op 4 juli 1989 door Hans Schekkerman en Peter Meininger in een visdiveenkolonie bij Terneuzen was op zichzelf al een sensatie van de bovenste orde, maar dat er op 5 juli in die zelfde kolonie een tweede Brilsterne aanwezig was, sloeg wel alles! Zouden ze misschien gaan broeden? Neen, dat gebeurde niet. De vogels waren vermoedelijk van het zelfde geslacht en één verdween al weer spoedig, gevolgd door de ander een paar dagen later.

Brilsterne, IJmuiden, 24 juli 1989
Foto: J. van 't Hof.

Verrassend was ook dat vermoedelijk de zelfde exemplaren, die onderling verschilden in het verloop van de ondergrens van de zwarte oogstreep, op tal van andere plaatsen weer opdoken. Het was vermoedelijk 'Rechtje', die op 9 juli 1989 in Zeebrugge en van 10 tot 21 juli 1989 in Knokke vele Belgen enthousiast maakte, terwijl

Brilsterne, IJmuiden, 24 juli 1989
Foto: J. van 't Hof.

Brilsterne, IJmuiden, 24 juli 1989.
Foto: J. van 't Hof.

'Knikje' op 24 juli 1989 's morgens vroeg langs de Hondsbossche Zeewering werdesignaleerd door Nick van der Ham, om vervolgens door J. van 't Hof en Piet Munsterman op het strand van IJmuiden te worden verwelkomd (zie foto's). De laatste waarnemingen van een Brilsterne werden gedaan van 29 juli tot en met 1 augustus 1989 op de Philipsdam in Zeeland. Ook werd er nog op 16 juli 1989 gedurende drie uren een Brilsterne gezien in Hauxly en drie uur later zuidelijk hiervan in Seaton Sluice, Northumberland in Engeland. Dit zou 'Knikje' geweest kunnen zijn, want invasief optreden is van deze van zeer ver afkomstige soort in Europa nog nooit vastgesteld, en wij moeten maar aannemen, dat er deze zomer zich niet meer dan twee individuen in het Noordzeegebied hebben opgehouden.

Het normale verspreidingsgebied valt geheel binnen de keerkringen (behalve in Zuid-Australië, de Perzische Golf, het noordelijk deel van de Rode Zee en op de Bahama's). Juist aan

Brilsterne, IJmuiden, 24 juli 1989
Foto: J. van 't Hof.

de Afrikaanse westkust is de soort ondervertegenwoordigd. De herkomst uit het Caraïbisch gebied lijkt daarom voor onze Brilsterne het meest aannemelijk. De uiterlijke verschillen met de Bonte Sterne *Sterna fuscata*, en andere tropische sternsoorten, staan het uitvoerigst beschreven in het 'Handbook' van Stanley Cramp en anderen, deel IV, 1985. Op enige afstand zijn beide soorten echter haast niet te onderscheiden. Beide soorten werden al eerder in Europa vastgesteld, het meest frequent in Groot-Brittannië, maar ook hier slechts zelden.

■ K.J. Eigenhuis, Seringenstraat 6, 1431 BJ Aalsmeer.

Zie ook W. Wisse (1989): 2 Brilsterne in Braakman. De Stelkluut 19 (5) : 121-122.

OPEN BRIEF

Aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,

Leeuwarden, januari 1990

Betreeft: Opmerkingen naar aanleiding van het evaluatieonderzoek met betrekking tot het verkorten van de raaptijd in 1989.

Excellentie,

In een open brief, welke gepubliceerd stond in het tweemaandelijks tijdschrift 'Vanellus' van de Bond van Friese Vogel Wachten (BFVW), gericht aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, meldt de BFVW de evaluatie van de gevolgen door het vrijwillig inkorten van de raaptijd in 1989 tot en met 5 april, jaarlijks wettelijk toegestaan tot en met 12 april.

Gelet op de inhoud van dit schrijven alsmede gelet op eerdere correspondentie tussen BFVW, Nederlandse Vogelbescherming en redactie van het landelijk tijdschrift 'Het Vogeljaar' en ondergetekenden, zien wij ons thans genooddakt als ex-eierrapers met tientallen jaren ervaring in de praktische weidevogelbescherming, de onjuistheden in vorenbedoeld schrijven aan de kaak te stellen.

Gezien de ontwikkelingen in met name de provincie Friesland moet geconcludeerd worden dat het eierzoecken het laatste decennium een negatief effect op de Kievit- en grutto populatie heeft gehad. Deze conclusie trekken wij naar aanleiding van uitslagen van overig wetenschappelijk onderzoek terzake, alsmede in gevolge eigen onderzoek in een reservaatgebied van 80 hectare en waarnemingen in de gehele provincie Friesland. De conclusies van het onderzoek willen we toelichten aan de hand van de stellingen, welke de BFVW in hun schrijven aan u hebben gemeld.

1A. Het verhoogde risico voor Kievitkuikens als gevolg van te lage temperatuur in met name het begin van de maand mei.

Dit risico is zeker aanwezig en wordt nu (eindelijk) door wetenschappelijk onderzoek van onder andere de heer Beintema (Rijksinstituut voor Natuurbeheer) aangetoond.

Ervaringen in ons gebied geven aan dat rond eind april de eerste jonge Kieviten en Grutto's aanwezig zijn en dat vervolgens de eerste vliegklare Kieviten eind mei door ons worden gesignaleerd. Het broedsucces ligt opgesloten in het aantal grootgebrachte jongen en niet, zoals de BFVW, doet voorkomen, in het aantal uitgekomen nesten met eieren. De risicofactor 'koude' is minder groot dan het risico van 'uitmaaien van nesten' door het kunstmatig verschuiven van het broedseizoen door het rapen van eieren tot en met 12 april. De uitkomstdatum van deze Kievitseieren ligt, bij een aanvang van de broedtijd omstreeks 22 april, rond 20 mei. In deze periode is het maaien van de eerste snede gras volop op gang gekomen! Een ander, niet minder belangrijk nadeel is dat vrijwel de gehele populatie een zelfde uitkomstdatum heeft. Bij ongunstige weersomstandigheden in deze relatief korte periode is er sprake van een grote slachting onder pasgeboren kuikens!

In een gebied waar geen eieren geraapt mogen worden begint de broedtijd gemiddeld eind maart tot in de eerste week van april. De jongen van zowel de Kievit als de Grutto zijn dan gemiddeld een week uit het ei, alvorens de maaiwerkzaamheden op de landerijen plaatsvinden. Een bijkomend voordeel is dat vroeggeboren jongen sneller groeien (Beintema en anderen) en bovendien meer weerstand kunnen opbouwen tegen latere (trek)omstandigheden.

1B+D. De grasgroei en daarmee het maaien zou in 1989 niet zoals verwacht vroeger zijn dan andere jaren door de koude periode in begin april. Een maaidatum welke ligt in de periode voor 14 mei (25% gemaaid) en 17 mei (75% gemaaid) wordt als normaal genoemd.

Het maaien is ruim een week eerder begonnen dan te doen gebruikelijk. Het maaipercentage van 75 procent wordt in een normaal jaar bereikt omstreeks 22 mei (gegevens min. van Landbouw). De door de BFVW genoemde datum van 17 mei ligt dus bijna een week vroeger dan in andere jaren. Deze maaidatum had nog vroeger kunnen liggen wanneer de weersomstandigheden in de voorafgaande week niet zo ongunstig waren geweest. De week van 14 tot en met 20 mei kende dit jaar goed voorjaarsweer en dit was voor de diverse boeren de drijfveer de maaiwerkzaamheden op te starten. Bij een normale raaptijd (tot en met 12 april) was het seizoen 1989 net als dat van 1988 een ramp geworden voor onze weidevogels (in 1988 vanaf midden april tot en met eind mei goed groeizaam weer). De stagnatie van de grasgroei in de eerste helft van de maand april heeft vrijwel geen invloed gehad. Wanneer er in de tweede helft van april sprake is van normale weersomstandigheden wordt een achterstand in de voorgaande periode snel goedge maakt, er zou hooguit sprake kunnen zijn van afwijking van de opbrengst door de dichtheid van het gewas.

1C. De record vroege vondst van het eerste Friese Kievitseit mag geen betekenis hebben in relatie tot de leg in het algemeen.

In ons beschermgebied waren de eerste drie nesten met eieren aanwezig op 16 maart, vervolgens op 25 maart 15 nesten, en op 31 maart 50 nesten. Dit is zeker een tot anderhalve week vroeger dan in de voorafgaande vier jaar van onderzoek. Dit had het gewenste resultaat dat vrijwel de gehele broedpopulatie (1989: 57 paren) rond 1 mei jongen bij zich had.

1D. Het aanvangen van de broedtijd in 1989 is gelijk geweest aan de andere jaren als gevolg van de koude-inval begin april, te weten 17 april.

Wanneer tot en met 12 april wordt gezocht dan zullen er enkele Kieviten zijn die toevallig op 13 april het eerste ei leggen en die kunnen dan op 17 april een vol legsel hebben. Maar verreweg het grootste deel van de populatie begint te leggen circa een week na 12 april, dus rond de achttiende. Voordat het legsel compleet is, is het derhalve 22 april geworden alvorens tot broeden kan worden gekomen. Dit is aldus de gemiddelde datum wanneer met broeden gestart kan worden in een gebied waar eieren geraapt mogen worden tot en met de 12de april. De jongen komen omstreeks de 20ste mei uit de eieren. In geval er niet vrijwillig een week was ingekort in 1989 dan waren de eieren uitgekomen in de periode dat de gehele eerste snede gras was gemaaid. De nesten waren aldus niet uitgekomen, maar uitgemaaid! Of, indien de legfels middels merktekens gespaard waren gebleven, gepreedeerd door meeuwen of Zwarte Kraaien. Het gegoochel met data's door de BFVW is als zogenaamde natuurbeschermingsinstantie bedenkelijk te noemen. Men probeert voortdurend de 21.000 leden, waarvan een groot deel geen mening heeft over het eierzoecken, alsmede de Friese bevolking in het algemeen, een rad voor ogen te draaien.

1E. Voor Grutto's zou het anders liggen, deze beginnen de leg rond 15 april en dat was in 1989 niet anders. De inkorting van het eierzoecken staat hier buiten.

In 1989 had ondanks de koude-inval, reeds op 12 april 25 procent van de Grutto's eieren. De meeste eierrapers nemen grutto-eieren mee, hoewel dit wettelijk niet is toegestaan. Maar omdat de kievitpopulatie de laatste jaren behoorlijk is ingekrompen, mede als gevolg van het eierrapen, is de spoeling wel erg dun geworden en is het blijkbaar toch 'leuk' om met eieren thuis te komen. Zowel binnen als buiten ons onderzoeksterrein werden op 4 mei de eerste jonge Grutto's gesignaleerd. In normale raapjaren is dat in de raapgebieden onmogelijk gebleken!

Een ander zogenaamd 'sterk punt' van de BFVW is dat men voor een wijs gebruik van de natuur, dan pas gemotiveerd is om aan bescherming (lees nazorg) te doen, indien men in eerste aanleg van de natuur kan oogsten.

Het gebruik van de ons nog resterende weidevogels teneinde een mens te motiveren voor vogelbescherming, is in de jaren tachtig min of meer sociaal te noemen. De echte vogelliefhebbers en ook een voldoende aantal nazorgers van nu, zullen wanneer het eierrapen wordt verboden zeker alles doen om in samenwerking met de boeren de weidevogels te behouden door voorzorg. Het niet meer hoeven meenemen van de eieren maar het zien liggen ervan geeft voldoende bevrediging in de natuur, dat is onze stellige overtuiging als 'eierrapers van toen'. De BFVW heeft zich met de zogenaamde evaluatie op een belachelijke manier in de kaart laten kijken. Data's liegen niet, vorengeschetste demagogie van de BFVW is een kwalijke en ernstige zaak welke de natuur nimmer ten goede zal komen. De enige doelstelling van de BFVW is de eierraaptijd tot en met 12 april te handhaven. De BFVW kan zich beter richten op haar overige takenpakket van natuurbescherming teneinde haar 21.000 leden verantwoord te kunnen vertegenwoordigen.

Hoogachtend,

■ Willem Bil & Jack Schuurs.

Themanummer Oostvaardersplassen

Het themanummer van 'Huid en Haar' over de Oostvaardersplassen gaat in het bijzonder over het beheer van dit ontstane natuurgebied. Toch nemen in dit speciale nummer de vogels ook een heel belangrijke plaats in. H.E. van de Veen schrijft in zijn artikel 'De Oostvaardersplassen tussen vogelbehoud en natuurontwikkeling' onder meer 'Zaken als bestrijden van Vossen bij kolonies van 'gewenste' vogelsoorten roepen ook de vraag op waar wij met het natuurbeheer naar toe willen'. En even verder 'vervangen wij veeteelt door gruttoteelt of ganzeteelt of durven wij het aan om in gebieden die daar geschikt voor zijn, aan de daar thuishorende natuurlijke processen met onzekere uitkomsten de nodige beleidsruimte te verschaffen?'. De rol van de Grauwe Ganzen in dit gebied wordt door vele auteurs aangehaald. H.J. Drost schrijft dat de daar voorkomende moerasvogels (Lepelaar, Grauwe Gans, Kolkans, Smient, Slobeend, Wintertaling, Kluut, Grutto en Baardmannetje) vrijwel de enige organismen zijn waarvoor de Oostvaardersplassen zo'n grote rol kunnen spelen, terwijl voor geen van de inheemse zoogdiersoorten dat het

geval is, misschien met uitzondering van de Noordse Woelmuis. F.W.M. Vera vindt dat de zoogdieren duidelijk worden achtergesteld bij de vogels. Hij schrijft 'Het schieten van Vossen of het verhinderen van de komst van Wilde Zwijnen in gebieden waar Lepelaars broeden, betekent op de lange duur een selectie op initiatiefloze Lepelaars'. En verder 'Waarom worden er in het algemeen zo veel problemen gemaakt over de introductie van bepaalde soorten zoogdieren? Omdat ze gebracht moeten worden? Dat vogels door de mazen van het wetenschappelijke net mogen glippen is, omdat men impliciet de referentiebenadering hanteert'.

Over en weer dus een verscheidenheid van meningen. Daarom is dit nummer interessant voor elke vogelliefhebber die zich interesseert voor dit magnifieke natuurgebied.

Themanummer 'Huid en Haar', jaargang 8, nummer 2 & 3, najaar 1989, 118 bladzijden, 13 auteurs, vele illustraties. Prijs f 14,- (exclusief f 2,50 verzendkosten). Verkrijgbaar (zolang de voorraad strekt) door overmaking van dit bedrag op gironummer 2 719 088 ten name van de Stichting Zoogdierbescherming en -studie, Marxstraat 7, 6941 CK Didam, onder vermelding 'Oostvaardersplassennummer'.